

Уражанні пра паездку ў Парыж—гутарка з Л. П. Александровскай (1 стар.).
А. Кучар.—Дзве паэмы Аркады Куляшова (2 стар.).
Б. Галубчынер.—Перад зваротам на радзіму (2 стар.).
В. Таўлай.—Янка Брыль (3 стар.).
Ул. Карлаў.—Актор праўды (3 стар.).
М. Модэль.—Таленавітыя таццоўшчыца (3 стар.).
Г. Смолар.—Нашы дзеці (4 стар.).
Іг. Батурын.—Шурпатаці на мастацкім целе (4 стар.).
Вершы Максіма Танка і Анатоля Вялюгіна.

ЛІТАРАТУРА і МАСТАЦТВА

ОРГАН СЯЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСЬМЕННИКОВ БЕЛАРУСИ і УПРАВЛЕНИЯ ПА СПРАВАХ МАСТАЦТВА ПРИ СНК БССР

№ 13 (536)

Чацвер, 2 жніўня 1945 г.

Цана 50 коп.

УВАГУ МАЛАДЫМ ТАЛЕНТАМ

Прыход повага, сапраўды таленавітага чалавека ў мастацтва ці літаратуру заўсёды з'яўляўся вялікай і радаснай падзеяй для майстроў старэйшага пакалення, якія былі зацікаўлены ў росце і росквіце лямпага ім мастацтва.

Успомнім, колькі ўвагі аддаваў Аляксей Максімавіч Горкі выхаванню маладых пісьменнікаў, які ўмеў выяўляць і падтрымліваць маладыя таленты ў тэатры выдатных рэжысёраў Станіславаўскага і Неіраўскага-Данчанка.

Сёння мы дружым старонку, прысвечаную маладым таленавітым пісьменнікам, актёрам і мастакам.

Розніцца біяграфія ў гэтых людзей. Адна з іх змагалася на фронце Айчынай вайны, другая ў тылу ворага ў партызанскіх атрадах, іншыя вучыліся ўперта і настойліва ў тэатральных школах ці шпіталах сваё майстэрства ў сваім тэатры.

І ўзросць у іх розная. Але чаму гэтых людзей можна аб'яднаць пад тэрмінам — маладыя таленавітыя мастакі?

Малады мастак — гэта мастак, які толькі што разгортае свой талент і ў працы якое відзець, што наперадзе ў яго вялікія перспектывы і поспехі.

Не ўзросць з'яўляецца крытэрыем для азначэння «малады талент». З аднаго боку, можа быць малады гадамі пісьменнік або актёр, але ўжо даволі стала бесталентнасць, ад якой чакаць чаго-небудзь безнадзейна.

З другога боку, чалавек сярэдняга веку, які ўжо нямае працаваць у літаратуры ці мастацтве, у пэўны час можа знайсці патрэбны стыль, форму выяўлення свайго таленту і як-бы нарадзіцца нанова. З яго новых твораў становіцца відавочна, што гэта шматбагаты чалавек і наперадзе слаўная дарога творчасці.

Гэта таксама малады мастак. Абаважымым тут з'яўляецца адно — талент.

І вось талент патрабуе увагі да сябе, клопатаў аб яго росце.

За апошні час Саюз савецкіх пісьменнікаў Беларусі ўзяў на шмат увагі выхаванню маладых таленавітых кадраў. На старонках газет і часопісаў паявіліся новыя імяны: Янка Брыль, Іван Мельнік, Мікалай Гамольскі і др. Творча актыўнаваліся і тыя, якія друкаваліся і да вайны: Валіцін, Таўлай, Анатоль Вялюгіна, Кастусь Кірзенка і др.

Многія з іх прыняты ў Саюз савецкіх пісьменнікаў, у некаторых у Дзяржаўным Выдавецтве Беларусі выходзіць асобная кніжка.

Але, на жаль, гэта толькі адзін з дадатных бакоў у выхаванні маладых пісьменнікаў, а другі бок складае ў тым, каб сістэматычна разбіраць і крытыкаваць іх творы, дапамагаць у творчым росце. На старонках нашых літаратурных часопісаў і газет вельмі мала артыкулаў з дэталёвым разборам творчасці маладых пісьменнікаў. Маладых пісьменнікаў трэба не толькі хваліць, але і крытыкаваць. Гэта ім будзе лепшым дапамога. Бо часамі за шыльда «малады паэт» ці «малады паэтка» хвастаюць гадоў хвацця бесталентны чалавек, якога толькі гэта шыльда і ўратавае ад крытыкі.

Тэатры Беларусі за апошні час таксама больш увагі пачалі аддаваць выхаванню маладых актёраў.

У оперным тэатры ў гадоўнай ролі выступіла маладая актрыса Софія, у драматычным тэатры імяні Янкі Купалы

у лепшыя рады актёраў вышэйшага малады артыст Пекур.

Аднак, на жаль, у нашых тэатрах старэйшыя майстры сцэны не так ахвотна, як гэта трэба было б, чакаць, даюць дарогу моладзі.

Што датычыцца тэатра, дык тут ёсць даве кроўнасці. Бывае так, што рэжысёр не хоча працаваць з маладым актёрам таму, што на яго трэба пайсці больш сіл і часу. У гэтым выпадку рэжысёр не прызначае на ролю маладога, але таленавітага актёра, а бярэ ўжо вопытнага, але даволі заштампаванага «майстра», які хутка і гадка «дагалеўвае» ролю.

І тут заўсёды ў прагрышы бывае тэатр. Бо малады таленавіты актёр, коц на яго і было-б патрачана больш «ілі і часу, мог-бы ўнесці нешта новае, «вежае і арыгнальнае. Таксама бывае і з так званымі другімі выканаўцамі, на якіх, зазвычай, прызначаюць маладыя актёры.

З імі рэжысёр працуе вельмі рэзка, і калі і працуе, дык не ставіць ім задачы, якія-б выніклі з уласцівайсцю творчай індывідуальнасці. У гэтым жа задача зводзіцца да таго, каб яны капіравалі ўжо створаныя асноўныя чыкаўцамі вобразы.

Гэтае ігнараванне з боку тэатраў і рэжысёраў маладых таленавітых актёраў не можа быць цяжкім, бо глядач хоча бачыць на сцэне, побач з старымі майстрамі новае, маладыя яркія таленты.

Урэшце, глядачу пачынае надакучаць бачыць заўсёды ў ролі 17-гадовай дзяўчыны хоць і маскірую, але старую актрысу.

Другая крайнасць у тэатрах не менш нецярпіма. Гэта—імякненне некаторых бесталентных актёраў выступаць у ролі пакрыўджанай «моладзі».

А такія з'явы сустракаюцца таксама даволі часта.

Такі бесталентны актёр да самае «шае смерці ўсё будзе лічыць сябе «маладым» і «спарыўджаным», хоць у яго ўжо было вельмі шмат выпадкаў выявіць свой талент», калі-б, вядома, ён яго меў.

Гэтакі актёр, калі яго дапусціць на сцэну, спаняцін усялякую ролю—вялікую ці малую, а між тым, ён усюды будзе крычаць аб тым, каб яму падавалі абаважкова гадоўнае ролі, бо «эпізоды, ці невялікія ролі не даюць яму мажлівасці выявіць сваю індывідуальнасць».

Але-ж вядома, што вялікія актёры мінулага не адмаўляліся і ад эпізодычных ролей, часамі нават без слоў, і цудоўна іх выконвалі.

Задача выхавання маладога актёра не складае ў тым, каб абаважкова даваць яму вялікую ці гадоўнае ролі, але ў тым, каб рэжысёр працаваў з ім і тады калі ён атрымаў эпізодычную ролю.

У тым, што нашы маладыя актёры не любяць іграць маленькія ролі ці выступаць у эпізодах, часткова вінаваты і тэатральныя крытыкі. Вельмі рэзка яны адзначаюць у сваёй рэцэнзіі нават таленавіта сыграны маладым актёрам эпізод.

Задача выхавання маладых пісьменнікаў, актёраў — вялікая і пачэсная задача нашай літаратуры і мастацтва. Выхаванне новых талентаў яшчэ вышэй уздыме культуру Савецкай Беларусі.

У Соўнаркоме БССР

Аб увекавечанні памяці народнага паэта Беларусі Янкі Купалы

Соўнарком Беларусі прыняў разгортную пастанову «Аб увекавечанні памяці народнага беларускага паэта Янкі Купалы».

Пастаноўлена перайменаваць Кастрычніцкую вуліцу ў Мінску, дзе жыў паэт, у вуліцу Янкі Купалы. Прасвоіць імя паэта: 19-й сярэдняй школе г. Мінска, калгасу, які знаходзіцца на тэрыторыі былога хутара «Вязынка» Радашковіцкага раёна Маладзечненскай абласці, дзе нарадзіўся імяці беларускі паэт, і бібліятэцы горада Ліды.

У мястэчку Беларучы Лагойскага раёна, Мінскай абласці, дзе Янка Купала атрымаў пачатковую асвету, пабудаваць новую школу і прысвоіць ёй імя паэта.

Пабудаваць у Мінску дом-музей Янкі Купалы. Аднавіць ва ўрочышчы Ляўкі, Аршанскага раёна, Віцебскай абласці, дачу паэта, спаленую нямецка-фашысцкімі захопнікамі, і стварыць там філіял літаратурнага музея. Уключыць у дзяржаўную ўласнасць дом на былым хутары «Вязынка», дзе нарадзіўся паэт, і адкрыць у ім філіял літаратурнага музея Янкі Купалы. Устанавіць помнікі Янку Купалу ў г. Мінску і Радашковічах, устанавіць мемарыяльныя дошкі на дамах у гарадах, дзе ў розныя перыяды пражываў Янка Купала (у Мінску, Палацку, Маскве, Ленінградзе, Вільнесе, пасёлку Печалыца Татарскай АССР). Устанавіць чатыры «стипендыі» імяні Янкі Купалы па 400 рублёў кожная для студэнтаў-выдатнікаў літаратурных факультэтаў Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта, Мінскага і Гродненскага педагагічных інстытутаў. Распрацоўваюцца меры прымусу па перавозам урны з прахам паэта з Масквы ў Мінск.

Да пятай гадавіны з дня смерці паэта будзе падрыхтавана акадэмічнае выданне твораў Янкі Купалы.

У мэтах усебаковага дывучэння літаратурнай спадчыны паэта, папулярнасці і ўнаследвання каштоўнейшых літаратурных традыцый, вырашана кожны год праводзіць купалаўскія чытанні з дакладамі аб жыцці і творчасці Янкі Купалы.

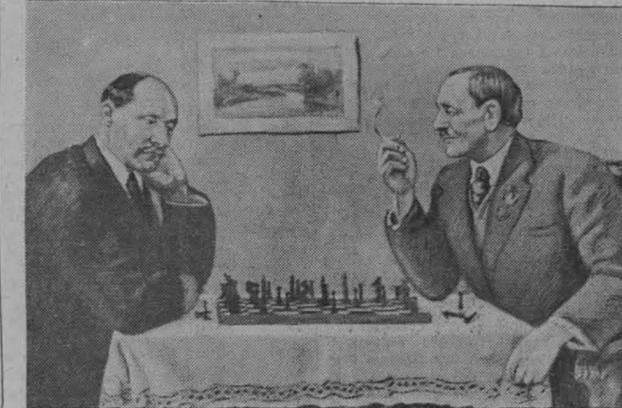
Соўнарком БССР рашыў пабудаваць дом у Мінску для сям'і Янкі Купалы.

Аб правядзенні конкурса на лепшую работу майстроў народнай творчасці БССР

У мэтах далейшага развіцця народнага выяўленчага прыкладнага мастацтва ў Беларусі, шырокага ўцягнення майстроў народнай творчасці ў самадзейныя калектывы, павышэння іх ідэйна-творчага ўзроўню, Соўнарком БССР дазваляе Рэспубліканскаму Дому народнай творчасці правесці адкрыты конкурс на лепшую работу майстроў народнай творчасці Беларусі з 25 ліпеня па 15 снежня 1945 г.

Соўнарком абаважаў выкананне гэтых работ дэпутатамі працоўных да 15 жніўня правесці ўлік майстроў народнай творчасці, стварышы ім неабходныя ўмовы для работы, і забяспечыць адбор на конкурс лепшых узорцаў, створаных майстрамі народнай творчасці абласці.

Для мастацка-творчага кіраўніцтва і ацэнкі работ на конкурсе зацверджана журы ў саставе: тт. Міхейчыка В. Ф. (старшыня), Ермолінай Л. А., Ахрэ-



Народныя паэты Беларусі Янка Купала і Якуб Колас іграюць у шахматы. Карціна мастака З. Паўлюскага

КРЫНІЦА

Каб асвятчыць свае вусны, Днём падарожным, буднім, (Гэта было далёка Ад банькаўшчыны маёй), Я нахіліўся толькі І ў серабранай студні Ценю свайго не ўбачыў, Хоць сонца было нады мною, Хоць там было ўсё адбіта, І снежныя горы вяршыны, І цуг ваблоку лятучых, І тонучы ў базмеж... Я зразумеў: маяжы тут.

ВЕРШЫ А. БЯЛЕВІЧА НА ТЕМУ МОВЕ

У Маскве Дзяржаўным Літаратурным Выдавецтвам выдана на рускай мове кніга вершаў паэта Антона Бялевіча — «Человек из дубравы». Пераклады зроблены паэтамі В. Зя-

Уражанні пра паездку ў Парыж

Узяўлася сімпатыя савецкага народа да жанчын Францыі, дэлегаткі кангрэса ўзнімаўся з месца, наладжвалі бурныя аваяві, плакалі і смяяліся ад радасці, далавалі нас.

Гераічныя французскія жанчынны выгуквалі лозунгі, у якіх праслаўлялася Чырвоная Армія і вялікі Сталін.

— Яму мы абаважым сваім вываз леемне! — заўлялі яны.

І с песней победы Вновь возрождается Наша родная страна.

Авантам не было канца. Александровская не магла больш спаваць, бо з-за стала прызідума, без акампанемента гэта амаль немагчыма, але яе выклікалі безліч разоў і яна праспявала беларускую песню «Што за месяц».

28 чэрвеня Александровская выступіла ў палатцы Шайё, дзе прысутнічалі тры тысячы чалавек. Яна спявала арыю з оперы Сен-Санса «Самсон і Давіда», хабанру і рэчтанію з оперы «Кармэн», беларускія народныя і сучасныя песні.

З прычыны выступленняў Александровскай газета «Су суар» пісала, што «выдатная беларуская спявачка Александровская, была сустраць з энтузіязмам і палённым захопленнем».

Шалёнае захопленне — гэта прыблізна пераклад таго, што па-французску перадаецца словам «фоль ман!».

А «Юманітэ» дадала, што «Александровская — артыстка-лірык Мінскай оперы, з'яўляецца адной з найвялікшых актрыс Расіі».

Самы вялікі поспех пры выступленні 28 чэрвеня выпад на выкананне «Хабанры» з оперы «Кармэн», любімай оперы парыжан.

Александровскай Былі паднесены пмаат якіх падарункаў, пачынаючы ад лустранага падноса і пасуды і канчаты кветкамі і завушніцамі.

Наша народная актрыса выступіла з песнямі на прыёме ў міністра авіяцыі Францыі Шарля Шійей і на вялікім канцэрце, спецыяльна прысвечаным ёй, у савецкай калоніі.

— Якія нашы ўражанні ад сучасных парыжскіх тэатраў? — запыталася мы Лярысу Александровскай.

— Мне цяжка з патрэбнай паўнацэннасцю на гэта пытанне, бо абмежаванае часу не дазволіла мне поўна пазнаёміцца з парыжскім тэатральным жыццём. Мне давалася толькі ў Гранд-

опера» слухаць оперу «Фауст», у «Опера-Комік» — «Кармэн» і «Вертэра», з удзелам вялікага італьянскага спявачка Джоржа Джылі і вядомай французскай спявачкі Рэне Жылі. У драматычным тэатры «Ожманья» бачыла я п'есу Рэне Фосуа «Мары каханая», а ў слаўным тэатры «Французская камедыя» — п'есу Франсуа Марыя «Кенска, каханая». Я таксама глядзела некаторыя іншыя спектаклі.

Трэба сказаць, што драматычным тэатрам стварылі на мяне большае ўражанне, чым оперы.

У оперных тэатрах захапляе гудоўнае зладжанасць аркестра, высокае майстэрства дырыжора, выключныя святавыя эфекты, але на жаль, вакальная культура, за выключэннем такіх выдатных талентаў, як Джорж Джылі, не заўсёды стаіць на патрэбным узроўні.

У драматычным тэатры на мяне значнае ўражанне зрабіў спектакль «Мары каханая» аб вялікім кампазітары Лісе. У гэтым спектаклі прадстаўлены такія выдатныя людзі, як Вальдэа, Шапін, Гейнэ, Тэфэль Гюше, Жорж Санд.

Але, што, на жаль, прынятае, гэта тое, што і ў тэатры праявляюць гандляры, майстры рэжысу і рэкламы. Так, напрыклад, праслаўляючы адзін акт класічнай оперы, вы ў перапанку пакуеце з экранна крык майстроў рэкламы: — Усё для мадам на курорце!

І тут-жа вам пакажуць усё, чым мадам павіна запасацца, слухай на курорт.

Рэкламамі запобуны тэатральнага праграмы. І нават пералік дзейных асоб не абыходзіцца без рэкламы.

Кожны артыст пры гэтым бярэ на сябе абаваж папулярнаваць тую фірму, якая яго апранае. Так, з адной праграмы вы даведваецеся, што актрыса Малден Рэно апранута фірмай мадам Капанрэне, а мадэмузель Рэне Фор апранута фірмай Марсель Дармуа і г. д.

Праўда, рэкламы вялікага поспеху не маюць, бо сярэдні парыжанскі жыцце бедна, харчаванне не хапае, і нават парыжскія модныя вымушаны хадзіць у драўляных чаравіках без пятак, з пафарбаванымі «пад загар» нагамі.

Будучы ў Парыжы, думалася пра адно — якую страшную спадчыну пакінуў народам немцы. Дзе ён праішоў, дык як-бы сарача пралягла. Усе народныя здабыткі знішчаны. Немцы усюды селі смерць ды разбурэнні. Але моцна верыцца, што вялікі і свабодналюбны французскі народ адрадоўца, каб жыць у шчасці і радасці.

Падрыхтоўка рэспубліканскай нарады работнікаў мастацтва

Гэтымі днямі ў Упраўленні па справах мастацтва пры СНК БССР разглядалася пытанне падрыхтоўкі да рэспубліканскай нарады работнікаў мастацтва.

З паведамленнем выступіў начальнік Упраўлення тав. Міхейчык В. Ф., які абказаў прысутным, што на нарадзе ўдзельнічаюць шматлікія развіцця беларускага мастацтва ў годны Вялікай Айчынай вайны і ў мірны час. Уздзельнічаюць нарады пазнаёміцца з выкананнем тэатрамі рэпертуарных п'ясаў за 1944—45 г. г., з новымі творамі дра-

Фальклорна-этнаграфічныя экспедыцыі

Інстытут гісторыі Акадэміі Навук БССР накіраваў у раёны Мінскай і Маладзечненскай абласцей фальклорна-этнографічныя экспедыцыі. Акрамя збору фальклору Айчынай вайны, экспедыцыя ставіць сваёй мэтай вывучэнне народных мелодый, матэрыяльнай культуры і народнага мастацтва.

У раёнах будучы прызначаны да работ мясцовыя краязнаўцы.

У саставе экспедыцыі — М. Грын-

блат, музыкант-этнограф Цітовіч і другія фальклорысты.

20 ліпеня выехала ў Слоніміскі, Зэльвенскі і Мастоўскі раёны фальклорная экспедыцыя Беларускага Дзяржаўнага ўніверсітэта. У рабоце экспедыцыі прымаюць удзел навуковыя работнікі і студэнты: І. Гутараў, Л. Барак, Л. Шаўчэвіч, Т. Гуткоўская, А. Мурашка, Н. Тамашова.

Дэ пачатку навучальнага года школьнікі Беларусі атрымаюць звыш даўч з «слова» для першакласнікаў і «Родная палавіна мільёнаў экзэмпляраў розных краінаў» для 4 класа. У бліжэйшы час падрыхцімаў.

КНІГІ ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Дзяржаўнае Выдавецтва БССР выпусціла з друку вялікім тыражом падручнік «Беларуская мова» для першага класа.

Выйшлі з друку таксама кнігі для чытання на беларускай мове «Роднае беларускае мовы» і «Родная палавіна мільёнаў экзэмпляраў розных краінаў» для 4 класа. У бліжэйшы час падрыхцімаў.

Наш карэспандэнт меў гутарку з Народнай артысткай СССР, лаўрэатам Сталінскай прэміі Лярысай Александровскай, якая нядаўна вярнулася з Парыжа, з кангрэса французскіх жанчын.

— 15 чэрвеня, у 4 гадзіны 10 хвілін раніцай, — кажа Л. Александровская, — наш самалёт стартаваў з Масквы ў напрамку Цэнтральнага аэрадрома, а праз 11 гадзін мы былі ў Парыжы, дзе прыземліліся на аэрадроме Бурж.

Чырвоныя зброяцы Парыжы мя прымяцілі яшчэ з самалёта. Эйфелева вежа, Трумфальскі брама, Гейнэ з яго цудоўнымі мастамі — усё гэта знаёмае на малюнках, цалер прадстала перад намі ў невыказнай прыгожасці.

Нас сустралі прадстаўнікі саюза французскіх жанчын... Абдымкі, пацалункі, выгукі экспансіўных парыжанак. Мы ў сваёй сямлі, у нашых родных сцясцёр.

Потым пачалася работа кангрэса французскіх жанчын. Тут сабраўся цывет і гордацы Францыі — бестрашныя патрыёткі, якія не шкадавалі свайго жыцця ў лютым змаганні з немімамі і ўнеслі свой уклад у справу перамогі над ворагам.

На кангрэсе была вельміна ўрачыста-жадлобная хвіліна: кангрэс падлічваў свае афяры за час вайны. У магутныя рупары абыхалялі імяны гераічных жанчын, якія загінулі ад рукі фашысцкага ката: Давіла Казанова, Бэрта Альбрэхт, Роз Блянк...

Пры ўпамінанні кожнага імяні з дэсцяк рупараў які-бы з далечыні далаў сумны адказ: — Морт пур ля Франс! (Загінула за Францыю).

Колькі сілы, згно, тэмпераменту правілі французжанкі пры вырашэнні праблем, якія былі пастаўлены на кангрэсе!

Дэлегаткі — прадстаўнікі ўсёй Францыі, з вялікім болей гаварылі аб жаках вайны, аб яе цяжкай спадчыне — адсутнасці харчавання, аб здрадніках — адкрытых і скрытых нацыстах, якія сідззяць прытыўшыся да часу, або цяпер ужо шкодзяць. Калі было названа імя Пэтэна і Лаваля, усё ў залі ўстаілі і ў адзін голас закрычалі: — Морт! (Смерць).

Жанчынны ўскінулі ўгару абедзве рукі і крычалі: — Смерць забойцам нашых дзяцей!

Нельга апісаць таго энтузіязму, які быў праяўлены пры выступленні савецкіх дэлегатаў. На адкрыцці кангрэса я выступіла з прамовай на французскай мове. Пры кожным слове, у якім

Наш карэспандэнт меў гутарку з Народнай артысткай СССР і БССР Л. П. Александровскай.

Нас, як прадстаўнікоў вялікага савецкага народа, жанчын Францыі акружылі найвялікшай увагай і любоўю. Усюды, дзе нам даводзілася выступаць, або бываць, нас называлі: — Дзесяць савецкіх гераіняў!

Лярыса Александровская выступіла перад парыжанамі не толькі з прамовай, але і са славямі. Судзічы да шматлікіх выгукваў французскай прэсы, яе выступленні былі прыняты з выключным удзімам, вялікі талент быў дастойна ацэнены парыжанамі.

Александровскай, пасля кароткага прывітання ад савецкіх актёраў, выступіла з песняю «Наш тост» на кангрэсе ў залі Мюшоаля, дзе прысутнічалі тры тысячы дэлегатаў. Песня была



Народная артыстка СССР і БССР Л. П. Александровская.

З НОВАЙ ПЕСНЯЙ, З НОВАЙ КАЗКАЙ!

(Янка Нупала)

ВЕРШЫ АНАТОЛЯ ВЯЛЮГІНА

Анатоль Вялюгін—малады таленавіты паэт, які пачаў друкавацца ў 1939 годзе, калі ён працаваў у рэдакцыі газеты «Звязда», што ў значнай ступені абумовіла зма- бадзённасць і стракатасць тэматыкі ранніх яго вершаў. Ужо тады адчуваўся зольнасці пачынаючага паэта. Аднак, недастатковае веданне жыцця зніжала мастацкую вартасць яго вершаў тако часу.

Паэтычны талент А. Вялюгіна ўзмужнеў і вырас у часы Вялікай Айчыннай вайны. На Сталіградскім фронце, у Дюменскім военным шпіталі, пасля цяжкага ронення ён стварыў многа цікавых, арыгінальных вершаў і балад. Шырыня тэматыкі, яркія вобразы, свежыя, нечаканыя эпітэты і метафары характэрны для твораў паэта.

Хлопчык з Ленінграда

Заехаўшы з пазіцыі да сямі сваёй, маўчыць малюнік у кватэры над Нявой.

Сняжок ляжыць з разбітага нашэнгт вады.

Забрала жонку доўгага труна.

Лэці сыноч... Ен ад блакіды, ад вайны нібыта парастак у скале бульбяны.

— Вось хлеб... (слеза на партунёво кап ды кап)

жывога немца пакажу... прывёз у штаб...

А сын ускуіў воч блакітны намы: — Не трыба! Лепш забітага мие пакажы!

1942 г.



Анатоль Вялюгін. Фота Ул. Кітаса.

БЕЖАНЦЫ

Рудня, лясы Духаўшчыны, пад бом— ба— мі Дарагабуж... Са скарбам брыдучы жанчыны— тысячы бежанскіх душ. Корабы дум аб айчыне, дзе трады ляглі на парг... Смерць сінягубая стыне у пелях гулкіх дарог. Злосным футасным жалезам скошаны дзедаў крыжы. «Фокер» гарбаты над лесам, як марсіянін, кружыў. Махалі стрэчным танкістам... Там сёб я не бачыў тады. Быццам у Суздаль лясісты, прадкі ішлі ад арм. 1941 г.

Балада аб уральскім танку

Стыханаўцаў рукі, разуміныя краны збіралі па частках яго, вельміна. І выліты гневамі з уральскай пароды, стаў ён, гатовы ў бой і паходы. Маленькі рамеснік на змене бяспоннай пакрыў яго фарбай, як травы, зялёнай. Сядзеў на гармаце ў тумане махоркі, на вежах малюючы сныма зоркі. На важнай рабоце не спаў ён дзве ночы. Зліпаюцца вочы, чырвоныя вочы. Ды сон разганяўшы ля новай гарматы, прыходзіць на памяць матулі і хаты. І хлопчык з надзей пісаў на байніцы: «Вярні маю родную вёску Суніцы!» У закліку літар, магутны, зялёны танк выбег у грукат гармат палігона. А потым згаснуў яго паравозы. Таежныя кедры... Смаленска баромы... Танкісты, на бронь накідаўшы ялінак, палі матары духмяным бензінам. Чытаў генерал на магутнай байніцы: «Вярні маю родную вёску Суніцы!» У закліку літар, узняты загадам, танк выбег на поле, ударыў снарадам. Багата на полі для помсты работы— крышыў кулямёты, бетонныя доты. І білі гарматы па смену Урала, і бронь баявую Граната не брала. І танк налічыў на парадкі пыхоты; крычалі ад жаху зялёныя роты, На бронь наліпалі мунызрэй палоскі.

Ен першым спыніўся На вуліцы вёскі. Спацелы танкіст паказаўся над люкам. Жалобная вёска. Без вокан. Без гукаў. І хрысціцца бабка На зоркі байніцы... — Як вёска завецца? — Сыночак, Суніцы.

1944 г.

СМАЛЕНСК

Сасновы мадахіт, браўнічная зара. Славян чырвоны шчыт на берэзе Дняпра.

Прыйшоў ён ратны звод не раз і не другі,— тут бег Напалеон праз сінія снягі.

Узняўся над ракой, як брама—у сцяне, за вежамі якой Шумець Берэзіне!

1943 г.

ВАСІЛЬКІ

Дя спен Сталіграда, пад яснай Масквой,

ля печак Валдаі і Гжацка расціць васількі Беларусі маёй на сумнай магіле салдацкай.

Пакрыліся травам і вёскі сёбры, з якімі касіў я балеткі. Далёка ад Мінска, дзе стогнуць бары,

з вачэй іх павыраслі кветкі.

Смяюцца магілы пад сонцам здалёк. Суме бацькоўскага хата.

На брацкіх курганах цвіце васількі— восцеае вока салдата.

1943 г.



Артстка балета Іда Соіна. Фота Ул. Кітаса

Таленавітая танцоўшчыца

Крайніцы поспеху І. Соінай у «Арлекінадзе» — у вострым паучыні гумару, разумнім стылявой прыроды вобраза Перэты, дасканаласці танцавальнай гэмікі і злітнасці танца з камедыянай іграй. У Перэце раскрыліся зольнасці Соінай і вынікі яе вучобы. Гэта першая балетная партыя маладой артысткі.

Калі яна скончыла ў 1943 годзе Маскоўскае харэаграфічнае вучылішча па класу настаўніка Лявоньевы, ёй было Усяго 19 год. Да прыезду ў Мінск, Соіна, як артыстка хорэабалета Валкага тэатра Сюза ССР, танцавала ў «Дон-Кіхоте» і «Лебядзіным возерах». У вучылішкі сады яна выступала на сцэне Валкага тэатра ў дзіцячых танцах. Усе гэта мела пэўны ўплыў на стварэнне вобраза Перэты.

Перэта — персанаж, пазбулены настановамі вайнонаем схематызма, які ўласцівы італьянскай і французскай камедыі масак. Соіну перш за ўсё вабіў сакавіты гумар Перэты, які артыстка асабліва востра адчувае. Гэта істотная рыса яе сцэнічнага тэмперамента. Першы танцавальны дыялаг Перэ і Перэты поўны светлага, жылога гумару. У такім эмацыянальным плане праходзіць сцэна з ключом, дыялаг Перэ і Перэты ў першым акце і ігравая полка другога акта. Тонкі гумар Соінай-Перэты пераходзіць у дасціпную іронію над старым Касандром у часе яго заліцанняў да Перэты. У сцэнічным тэмпераменце Соінай прывасціў і гумар арыгантацыю вазжую рысу, якая паказвае зольнасць артысткі «жыць у вобразе» нават у сямых складаных танцавальных сцэнах.

Калі дапушчаліся параўнанне маладых танцоўшчыц са сталымі майстрамі, дык мы дазволім сабе адзначыць пэдаблесць талента Соінай да талента выдатнай маскоўскай танцоўшчыцы Ле- пшынскай.

Соіна добра адчула стыль вобраза. Яе Перэта мае агульныя рысы з Смеральдзінай — персанажам італьянскай камедыі масак. Ад Смеральдзінай яе кампаніец, дасціпнасць і спрытнасць. І разам з тым у знемім абліччы Перэты ёсць рысы французскай камедыі і элітэцы, што Перэта толькі што сшыла з гравіоры французскага мастака Боса.

Соіна валодае даволі моцнай для яе стэка танцавальнай тэхнікай. У яе выдлі і шырокі сцэнічны крок, добрая вываротлівасць, гнуткасць і пластычная выразнасць рук, моцны і лёгкі прыжок. Балетны дыялаг, які вядзе Соіна, ці вяршыню, якую яна танцуе, складаюць з мяккай гармоніі рухаў і прыгожых фігур. Яе арабскі дакладна і выразна, як і ўся пластычная структура вобраза.

Першы дуэт Перэты і Перэ, з вылікім густым настаўленым вайнонаем, — экшэнт для разумення асаблівасцяў танцавальнай манеры артысткі, асабліва і камедыянай іграмасці яе рухаў. Так дыя вядзе ўсю партыю, Соіна становіцца цэнтрам інтрыгі не толькі логічнай фэбулы, але і прыроднай сьвай го мастацкага тэмперамента.

Злітнасць выразнага танца і цэлага паучыня І. Соіна стварыла ў «Арлекінадзе» зры камедыянага вобраза Перэты, які добра запамінаецца. Удача яе Перэты адкрывае перад маладой балетнай перспектыву ў недалёкім будучым танцаваць партыю Лізы («Дарэмная перачырога»), Сваіліды («Казеліца»), Зосы («Салавей») і Кіры («Дон-Кіхот»). На гэтым шляху яе чакаюць новыя творчыя поспехі.

М. МОДЭЛЬ.

Янка Брыль

Для шырокага чытача Янка Брыль— гэта аўтар апавядання «Хатка на Украіне» («Беларусь» № 4 за 1945.), урыўка «Зладзеі» («Літаратура і Мастацтва» № 6) і сатырычных замалёвак у газэце-плакаце «Раздавім фашысцкую гадзіну».

Гэтага безумоўна мала, каб стварыць колькі-небудзь абгрунтаванае ўражанне аб творчасці маладога празаіка,



Янка Брыль. Фота Ул. Кітаса.

творчасці, да якой варта прыгледзецца з самай пільнай увагай.

Высокі, з глыбокімі, крэху насмешлівымі вачыма, заслуханы ў гучанні жыцця, Янка Брыль прыйшоў да нас далёкай, нялёгкай дарогай.

Яго свядомы жыццёвы шлях пачынаецца ў шэрай зхадне-беларускай вёсцы, вядзе праз жорсткую сядцакую долю ў польскай казарме; праз пекла трохтыднёвай барацьбы ў акружанай гітлераўцамі Гдыні; губліцца за калонных драгатамі нямецкіх лагероў для палонных; адтуль вырываецца на запалоненую немцамі сацькаўшчыну; знікае ў напшумешым на ўвесь свет беларускім лесе, з якога ў ліпені 1944 года выносіць яго ў родны Мінск — сталіцу Беларускай савецкай літаратуры.

Ды не ад гэтай даты пачынаецца літаратурная біяграфія Янкі Брыля.

Як амаль у кожнага пісьменніка Заходняй Беларусі, пісанне ў яго не супадала з друкаваннем. Самавызначанае будучага пісьменніка адбывалася амаль зусім ізалявана ад жывых сувязей з літаратурным рухам Заходняй, а там больш усеё Беларусі.

У душной рэчаіснасці панскай Польшчы Янка Брыль вобмакам шукае найбольш поўнага выяўлення сваёй адносіны да жыцця. Пятношчылігодны хланчук захаляецца Гоголем, апавяданнямі Т. Гушыцы, Вадулі, Чэкавым і Львом Талстым. На адным з этапаў асабліва моцным быў уплыў Талстога, якога Янка ўспрымае цалкам, як у мастацкім, так і ў маральна-эстэтычным змесце. Пад гэтым уплывам малады шукальнік адчувае ў сабе прабуджанае прэзвіска, хоча ўсё бачыць і аб усім гаварыць важным словам. На свет глядзіць не па зросту суровымі вачыма, не залавальнаецца назіраннем жыцця, а імкнецца ўплываць і змяняць нававольную рэчаіснасць.

У 1936—38 гадах у ваколіцу вяртаюцца з вострагоў некаторыя з мясцовых рэвалюцыйных хлопцаў. Крайню ахольвае высокая хваля антыфашыскага народнага фронту. У маладога пісьменніка ўзнікаюць сувязі з літаратурным цэнтрам у Вільні, у якім моцна гучыць голас Максіма Танка. Янка разгортвае актыўную культурную дзейнасць па арганізацыі беларускіх аматарскіх спектакляў, пашырае сярод моладзі асвету, і ў гэты імёна час творчы першыя спелыя апавяданні.

У апавяданнях Янкі Брыля ўпершыню звайшла шырыня эпічнага адлюстравання заходне-беларускай справяднасці. Жыццё вёскі пад панскім прыгітам, жыццё ў яго штодзёнай непрыкметнасці, пад якой наспывалі вылікі гістарычна зрыў — вось тэма напісаных апавяданняў Янкі Брыля, многіх пачатых ужо, і тых, якіх пісьменнік яшчэ выношава.

У гэтым сэнсе найбольш характэрнымі з немолага цыкла твораў з'яўляюцца апавяданні «Марыля», «Як

маленькі» і «Зладзеі». Кожнае з іх— некі моцна заціснуты вузел жыцця.

Апавяданне «Марыля» — паказ долі заходне-беларускай жанчыны, скаленай і загубленай лікім, вымушаным абставінам замужжам. Люды, якіх выступаюць у апавяданні, запрацаваны да панурага аздаблення, выліваюць накіпеўшы боль у тую-і узнемай варажасці. Стыгнаць гэтай складанай жыццёвай з'явы аўтар выношава ў скупых, дакладных рысах.

Вось для прыкладу партрэт сваякроўі: «Сваякроў была бабка надрэнная, але вельмі-ж дражліва ў працы. Калісь нават дзеці ў градях рэджала. Або, кт-заль, жне, роліць, пложжыць малое пад мэйдлом і зноў са серп. Цяпер хадзіла згорбуўшыся і ўсё подбегам, трушком, будучым ёй горш, як услышу свету, часу не хпіала. На кірмаш сядзе ехаць і то, здаецца, бегал-б на возе, каб хутчэй спрадзіцца».

І нават у такой жанчыне тлее іскра чалавечасці. «Біль нывесткі яна не лавала, даступалася, калі-ж перадчасныя ролі і смерць Марылі кінулі сямто на трагічны ўзаемаадносіны ў сямі, яна звайшла суровымі словамі і ўчынкамі быццам помсціць на мужыку і сёне з патантанія правы жанчынамаі».

Эпілог трагічнай смерці Марылі— суд за пасажную зямлю паміж братам Марылі і яе мужам.

У гэтым праўдзвым паказе справяднасці — вылікая сіла прэзвіста, зольнага адчыніць чытану вочы на шырайшыя грамадскія перспектывы.

У апавяданні «Як маленькі» пісьменнік з любоўю назірае мімадзейнае захапленне красой з боку звычайнага, прыбітага жыццём чалавека, у якім жыве паэт, накітат тургеніўскага Каліча.

Вялікае апавяданне «Зладзеі» раскрывае цэлы рад вобразаў-тыпаў, выхапленых з рэчаіснасці: кулака, ахольвага бессправадлівага прагай багачы, «задырпаўца», але ганарыстку шланту, яна замалюваныя сцэны «слезных зладзеяў» — дзетак, камуністы Казіка, крок якога чынаць у рытме ўсёй дзеі апавядання, як залос светлага будучыні.

Другой суваловай з'ямой у творчасці Янкі Брыля, абумоўленай зноў-такі біяграфіяй аўтара, з'яўляецца паказ сямта аргітана прыгнёту над чалавечкам— прыгнёту гітлераўскіх захопнікаў, раскрыццё звырай прыроды фашызма.

Незакончанае аповесце «Жывое і гніль», апавяданне «Хатка на Украіне» і іншыя—вось творы гэтай тэмы. Тэа самія асаблівасці творчага падыходу да матэрыяла, жаданне аўтара не вытыкацца, а іці да раскрыцця тэмы толькі праз выказванні і паводзіны героўў,— відны і на гэтых творах.

Пісьменнік паказваў гераізм беларускага народа — партызана ў штодзёнаснай акупацыі, раскрываючы фюна, на якім толькі і можна зраўнець шырыню і сілу нашага партызанскага руху.

Асобны раздзел творчасці Брыля ў часе Айчыннай вайны складаюць дробныя сатырычныя замалёўкі. Гэтай формай ён з поспехам карыстаўся як актыўнейша супрацоўнік «Партызанскага жыгала», папулярнага сярод партызан і насельніцтва раённаў, сумежных з Налібоцкай пущай.

Сёння перад Янкам Брылем упершыню ў яго жыцці адчыніліся шырокія шляхі далейшага росту ў творчай працы пад спадным вокам беларускай савецкай грамадскасці. На гэтым шляху, як перадумова росту, — вырашэнае праблема, што ўзніклі на гэтым этапе яго творчасці.

Гадоўчай у гэтых праблемах з'яўляецца ўзмацненне ў творчай істоте пісьменніка арганізуючага пачатку. Дагэтуль у многіх апавяданнях Янкі Брыля багаты матэрыял падчас быццам залхэстнаў аўтара і выліваўся ў не забуды абгрунтаваным спалучэнні пасоных энэпдаў. Некаторы распыліў-гасць сюжэта выяўляецца не толькі ў кампазіцыйна нявытрыманай аповесці «Жывое і гніль», але і ў такім апавяданні, як «Зладзеі».

Справіўшыся з гэтай праблемай, пісьменнік зможа прыступіць да стварэння найшырэшых палогнаў і прыняць удзел у вырашэнні адкажышчай задачы, якая стаіць перад усім беларускай савецкай прозай.

Валыцін ТАУША.

Актор праўды

Калі-б было магчыма жыццёвы шлях П. Пекура адлюстравалі вобразна і графічна, атрымаўся-б арыгінальная керціна. Вузенькая сцяжынка, што вядзе да аўдэскага дзіцячага дома, пяцілочно па небяжных прастрэх нашай краіны, цагнецца да Мінска. Спыніўшы свой стромкі бег і зрабіўшыся значна шырэйшай, яна ўліваецца ў скаліныя вуліцы, перакрываюцца з тысячаі другіх людскіх сяджак і паступаюча ператвараецца ў камяністую, зусім не тор-

лікага Фанвізіна. Рацям ён ператвараецца ў Рэно і Лізе па Францы, назіраючы, як палыхаюць пажары Жакеры. А вась ён з гітарай у руках, малады, кучарывы, апынуты ў сюртку і заарудзены ў боты штаны, бясхлопатава брыдэ па садзе. Яму хочацца вышчы у яго, мусціць, баліць галава і наступіць каб сапою.

— Кляўдзіў Гарэцкі, знаёмцеся! — гаворыць зграбная, прыгожая жанчына сваёму тоўстаму субяседніку, калі падарожны падыходзіць да іх. Яго не цікаць тоўсты чалавек, ён глядзіць толькі на дэўчыну і, як відэць, яму хочацца зрабіць нешта незвычайнае і прымянае для яе.

— Гладзіра Аляксееўна, — прасіць ён, — дазвольце для вас якую-небудзь поддасць зрабіць... Хочаце, увесь парк паламаюць?.. Або прыб'ю каго-небудзь?..

Прыгледзецца да яго як след! Гэта — не проста хваст, які спыўся і зрабіў падлог сваёй прафесіі, гэта— хутчэй звычайная жыццёвая істота з парастамі добрага ў душы, якое не змагло развіцца.

А падарожны рушыў ужо далей. У вобразе Севаст'янаўца ён праходзіць па гораду, сержантам Асталекам б'ецца на фронце, вынаходзіць і дасціпным Трыстанам дапамагае сваёму патрону звапавач сэрца і руку знатай Дзяны ў сонечным Неапалі Лопе-дэ-Вега.

Павел Аляксеевіч Пекур — характэрны актор-комік хутчай гумарыстычнасці, чымсьці сатырычнага плана. У сваіх сцэнічных пераўтварэннях ён зачароўвае глядача ўменнем ідалкам элітцы з вобразам, жыць у вобразе, злітаецца яго ўнутраным цэлым зьяненнем. Пекур звычайна акцэнтыве увагу на станаючым у характары і светапоглядзе персанажа, ролю якога іграе, а хібы яго раскрывае так, каб яны абуджалі незласлівы спачувальны смех, смех, што грунтуецца на разуменні чалавечых слабасцей. Ухіляючыся ад таіна-эфектных трукваў і «ігры на публіку», актор заваўвае сымпатыю дала сваёю тактоўнасцю, паучэньем меры, прастаётай і натуральнасцю. Ад паг, яго натуральнасць глыбока асаблівая і часта становіць сабою ферму выражэння выключнага і гераічнага.

У гэтых адносінах асабліва паказаль-

нымі з'яўляюцца створанія П. Пекура вобраза Глобы («Рускія людзі» К. Сіманавіч) і Дармедонта («Поізнае каханне» А. Н. Астроўскага). Глоба-Пекур—мелкі на прафесіі, разведчык па прызначэнні і цудулоны чалавек па сутнасці. Гэта— шырокая натура, у якой гарманічна спалучыліся і лірычная душа, і гатунасць да самаафіннасці, і старая салдацкая песня, і захапленне жыццём, і жаданне вышчы, і залуднёны, крэху насмешлівы позірк на навакольнае. Пачынаючы з трапага жарта аб «спасіпудулоны душы» і да апошніх слоў смерцю абаранай песні пра салдаў-папалічку, Глоба П. Пекура заставаўся натуральна-простым і ў той-жа час арыгінальна-незвычайным.

У П. Пекура ёсць рэдкі акторскі дар — уменне ўбачыць за вонкавай грубасцю персанажа яго сапраўды чалавечую душу, даць адчуць за недарэчнымі часам даўнімі для староніка назіральніка ўчынкі-паводзіны іх сапраўдную сутнасць і матывы. Большасць вобразаў, створаных артыстам, якраз і будуць на кантрасце вонкава і ўнутранага, ідыўдыяльна-выпадковага і тыпова-дамінуючага.

Так, на вобразе Дармедонта Шаблова актор бліскача сцвердзіў гуманістычны гэзі драматурга, што «велья душы ўласціва і маленькаму, пакрыўджанаму чалавечку, што кожны з людзей можа і павінен быць Чалавечкам». Звычайна гэтую ролю выконваў комік-буф, і зал велья пачынаўся над недарэчнымі ўчынкамі безнадзейна захапана небаркі, над яго наўным імкненнем прад'явіць сваё права на шчасце... У П. Пекура Дармедонт ператвараецца ў носьбіта болю за чалавека, якога пазбавілі магчымасцей стаць чалавечкам. Шкава, вонкавы выгляд і касцюм Дармедонта і тут засталіся амаль традыцыйнымі. Тая-ж мешкаватая зліяная вопратка пісарука, тая-ж бялесны пасмы валос і непрыгожы, прыдуркаваты твар ды нават старая смешная ма- нера хадзіць. Аднак, дзіўная рэч! Чаму ў зале няма звычайнага бясхлопатага смеху, хоць па-старому не без падастаў зыважае Дармедонта старэйшы брат, які звадзіць купец, правамерна, хоць не аусім вельява, жартуе маці?

Удала рэалізуючы задуму рэжысёра, Пекур-па-новому матываваў паводзіны Дармедонта, перавёс сваёго выдучніка ў свет паэтычнай мары, з прычыны чаго толькі і прымусяў яго губляць пачуццё рэальнага і трапіць у трагі-

камічале станавіцца. Скрытая псіхалагічная ігра заўсёды пераважала ў артыста, але тут яна стала дамінуючай.

Дармедонт у Пекура — напалонна жыццём і людзьмі праціўнік-летушчык, які не ўмее ні жыць для сябе, ні здабыць сабе шчасце.

— Што-ж, маманька, нічога, няхай! — горка з сумам гаворыць ён у фінале.— Нічога... Я для дома.

І зал змярае, уражаны болем.

Акторскі талент Пекура асабліва моцна прайвіўся ў 4 з'яўе IV акта—у сцэне з дакументамі, дзе ён з выключным майстарствам перадаў складаную, шую гаму супярэчлівых паучыняў і наступовае, але ніўжылівае нарастанне трыюгі, якая пераходзіць у спалох, а затым і ў жах.

Мажліва, у інтэрпрэтацыі П. Пекура трагі-камічны лёс беднага Дармедонта некалькіх трыч свая вострыно, агротвелькі лірычным смуткам і вылікае толькі журботнае рэздуме ў глядзца... Маждліва, аднак, пад удзеяннем усяго ансамбля вобразаў (і ў гэтым не заласла заслуга рэжысёра) сум перарастае ў тугу, тугу—у абурэнне, і рэздуме запыраецца перакананнем у патрыбасці пошукнаў выхаду з станавіцца, дзе паваюць жорсткасць, грошы і закон—чалавек чалавечку—воўк. Так, захоўваючы самабытнасць сваёй ігры, актор не толькі не парушыў зладжанасці ансамбля, а наадварот, вобраз які ён стварае, знаходзіць сваё рэсўне раскрыццё на фоне другіх вобразаў, праз іх і пры дапамозе іх. Гэта істотная асаблівасць ігры П. Пекура.

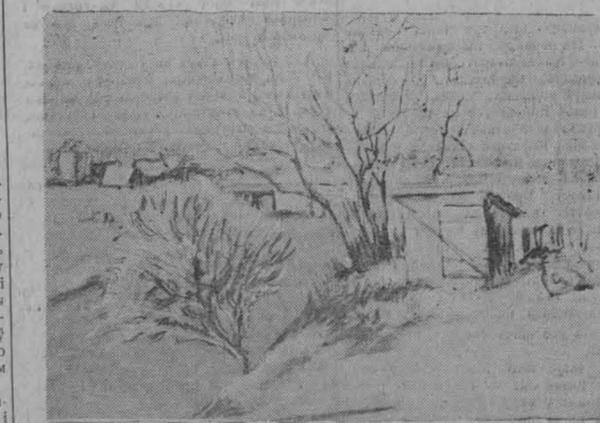
Сцэнічнае майстарства П. Пекура фармвалася пад плённым падвоіным уплывам рэжысёраў-настаўнікаў—Л. Г. Рахленкі і Л. М. Літанова. Рахленка перш за ўсё вядучы акторскі талент Пекура, адчыніў яму шырокую дарогу на сцэну, усяліў веру ва ўласныя сілы, даў магчымасць праявіць творчую ініцыятыву, выхаваў знявагу да таінай эфектыўнасці, ступінасці і абудзіў імкненне да жыццёвай праўды і прастаты. Літанав адміфаваў тэхніку ігры маладога актора, прычыну выдатна карыстацца мастацкай дэталю і ўважліва працаваў над ўнутраным малюнкам ствараемага вобраза-тыпа.

У гэтым напрамку і хацелася-б бачыць далейшы творчы рост актора і параіць яму ў упартай вучобе ападываць класічнай спадчынай вылікі актораў мінулага.

Ул. КАРПАУ.



Арт. П. Пекур у ролі Дармедонта («Поізнае каханне» А. Н. Астроўскага). Фота Кітаса.



Літаратурны календар

Аляксандр Уладзімеравіч Прушынскі (псеўднім Алякс Гарун) нарадзіўся 11 сакавіка 1887 году ў Мінску ў сям'і чопарабоцкага. Вучыўся Прушынскі ў Мінскім гарадскім прыхадскім вучылішчы, потым у рамецінскай школе, якую скончыў у 1902 годзе. Працаваў столярам у розных майстэрнях горада Мінска, адначасова з гэтым многа чытаў, займаўся самаадукацыяй.

Прушынскі ўпершыню пазнаёміўся з родным друкаваным беларускім словам з апавесці Дзіўна-Марцінкевіча «Галон», якая з'явілася ў будучага паэта ў выданні ўражання. А ў 1905 годзе яму выпадкова трапіў у рукі сярэд рэвалюцыйна-агітацыйнай літаратуры вершы нашай беларускай паэтэсы Цёткі, якімі

роднай мове вылучае і ў вершы «Песні зноў» і ў другія вершы, прысвечаныя чатырохгоддзю «Нашай Нівы», у якім паэт заклікае беларуаў не чараваць сваёй мовы, любіць і шанавань яе.

Ты, мой брат, каго зваць беларусам, Роднай мовы сваёй не пурэйся: Як не зрокся яе пад прымусам, Так і волныя цыпер не аракайся...

Гарун у гэтым жа вершы робіць гістарычны экскурс і бачоха гаворыць аб былым цяжкім нацыянальным становішчы беларускага народа, які не меў сваёй дзяржавы, не меў эканамічнай і палітычнай магчымасці для ўздыму і развіцця сваёй нацыянальнай беларускай культуры, а галенавітыя сьмьні гэтага народа муслі пакаіцца сваю родную Беларусь.

Маладыя гады свайго жыцця Гарун правёў у Мінску, але на яго светапогляд мела ўплыў дробнабуржуазнае сялянскае асяроддзе. Лёс свой паэт звязваў не з большэвіцкай партыяй, а з дробнабуржуазным сялянскім рухам. Адгэтуль у светапоглядзе Гаруна шмат супярэчнасцяў. Бывае так, што паэт у сваіх творах разглядае сялянна, як таленавітага, стараннага і працавітага гаспадаря, а іншы раз цяжкія жыццё і гора селяніна глуміць гультайствам і надбайнасцю яго.

У вершы «Мае думкі» Гарун заклікае селяніна да волі, да шчасця, але разам з тым сам не верыць у гэтае шчасце, не спадзяецца дажыць да яго:

Не пры нас святы час
Вызвалення людскога настане.
Мо' праз век чалавек
Да вялікага жыцця ўстане.
Без бяд, без жуды
Будзе жыць-панаваць, веселяцца;
А для нас цяжкі час
І чакаць, і царнець, і маліцца.
(«Ноч») (Ноч)

Ен гаворыць у глыбокім задуманні:
Невядома мне, скуль усё і што я;
Невядома мне сама і сьпежка мая,
Невядома куды я іду.

Вось гэта нываданне Гаруна куды ісьці часта прыводзіла яго да песніма, да радкоў, поўных тугі.

Аднак, у сваім творы «Муляр» Гарун стаіць на вышнім перадавым ідэй таго часу. Тут ён пераклікаецца з сымвалістамі, у прыватнасці з Брусавым, які ў сваім вершы «Камешчын» глыбока задумваецца аб цяжкіх надолі людзей, якія чамусьці павінны самі сабе будаваць турні і астрогі. Гарун ідзе далей за Брусаву. Ен зьвяртаецца да муляра з заклікам:

Слухай, муляр! пакайд ты
Смерці сховы будаваць—
Хай не знаць іх! Уставай ты,
Пойдзем жыццё будаваць:
Мур вялікі вольнай волі;
Мур высокі да нябёс,
Мур братэрства, роўнай долі,
Мур для радасці без сляў...

Звязваючы свой лёс з дробнабуржуазным сялянскім рухам, паэт не змог узяцца на вышэйшую ступень разумення грамадска-палітычных працэсаў, якія адбываліся ў тагачасным жыцці. Паэт не зразумеў істэрычнай ролі рабочага класа і таму не ўспрымаў Вялікай Кастрычніцкай рэвалюцыі, як адзінага выйсця для беларускага народа да росквіту, шчасця і волі.

Памёр Алякс Гарун 28 ліпеня 1920 г. у панскай Польшчы, дзе і ён роднай і любімай ім Беларусі.

Ніва савецкая сацыялістычная эпоха зніць у творчасці Гаруна яго пошукі, яго імкненне да святага жыцця, А тое, што ён па стэгі абмежаванасці не бачыў сапраўдных дарог да лепшага жыцця — гэта не віна яго, а віда. Пазіў Гаруна каштоўна для нас і свайй народнай прастаці і шчырасцю. Гарун дарагі нам сваёй сьмьлівай любовою да нашай роднай старонкі Беларусі.

Антон УС.

Тэатры Беларусі рыхтуюцца да надыходзячага сезона

За зіму рэпертуар тэатраў Мінска значна ўзбагаціўся новымі драматургічнымі і музыкальнымі творами. У Беларускай Дзяржаўнай тэатры оперы і балета былі пастаўлены оперы: «Аляся», «Ччо-Ччо-Сан», «Севільскі шпэрыль» і балет «Арлекінада».

Дзве новыя п'есы, прысвечаныя партызанскаму руху ў Беларусі—«Заложнікі» А. Кучара і «Палешукі» Рамановіча паказалі Беларускай Дзяржаўнай драматычнай тэатр імені Янкі Купалы.

У надыходзячым сезоне, акрамя п'ес савецкай і беларускай драматургіі, значнае месца ў рэпертуары тэатраў Беларусі адводзіцца класіцы.

Тэатр оперы і балета адкрые свой сезон прэм'ерай оперы «Кармен». Будучы пастаўлены таксама рускія класічныя оперы «Еўгені Онэгі» і «Ру-салка».

Упершыню Беларускай Дзяржаўнай драматычнай тэатр імені Янкі Купалы стаіць на беларускай мове трагедыю Шэкспіра «Гамлет» У дні святкавання свайго 25-гадовага юбілея тэатр імені Янкі Купалы пакажа новую камедыю драматурга Крапівы і шэкспіраўскую трагедыю «Раме» і «Джюльета».

НОВЫЯ СПЕКТАКЛІ У ТЭАТРА ІМЕНИ ЯНКИ КУПАЛЫ

Драматычны тэатр імені Янкі Купалы прыступіў да работы над новай камедыяй К. Крапівы «Мілы чалавек». Спектакль ставіць рэжысёр МХАТ'а І. М. Раеўскі.

Рэжысёр Л. Літвінаў рыхтуе да пастаўкі трагедыю В. Шэкспіра «Раме» і «Джюльета». П'есу пераклаў Кандрат Крапіва. Спектакль з'фармуе мастак Дзмітраў. У ролі Джульеты—І. Ждановіч, Рамею — Б. Палітоў. Спектакль будзе вылучаны да юбілея тэатра.

У гэтым жа годзе будучы адобрылі старае пастаўкі тэатра «Ваўкі і авечкі» А. Астроўскага (рэжысёр Л. Рахлеўка) і «Апошні» М. Горкага (рэжысёр І. Раеўскі).



Народная артыстка БССР З. Васільева і арт. С. Паўлаў у балете «Арлекінада».

Другі прагляд работ мастакоў-самавучак

У Рэспубліканскім ДOME народнай творчасці адбыўся другі прагляд работ мастакоў-самавучак. Работы будуць паказаны на ўсебеларускай і ўсеагульнай выстаўках «Перамога».

Найбольшай увагі заслугоўваюць работы з Баранавіцкай абласці: разбярца па дрэву Мацюка (м. Новая Ельня)—«Дудар», «Начлег», «Сувязістка», герб БССР; плейенія з саломы скрынкі і партызанскія замалёўкі, зробленыя непазрэдня ў атрадзе тав. Кулавіным, беларускія пейзажы Кунцэвіча і Назарэвіча.

Цікавыя работы даслаў 62-гадовае калгаснік Амельчанка (Палеская обл.). Яго карціны, пісанія маслам, адлюстроўваюць вёску да вайны і ў часе вайны (разбурэнню немцамі).

Шмат разгледжана работ з Гомельскай абласці. Малыя самавучка Шкляраў прадэстаў рад беларускіх пейзажаў і эцюдаў — «Магіла салдата Айчынай вайны», «Парк», партрэтэ аякаў і другія.

Інавід Валдай Айчынай вайны Кэзлю (г. Рэчыца) прадэстаўлены франтавыя замалёўкі салдата і афіцэраў Чырвонай Арміі — «Чырвонаармейка», «У баявой падрыхтаванасці», «У шпіталі», «Франтавая дзюльчэ».

Падлетак з Чачэрска Бэбародкі прыслаў каштоўныя тэматычныя работы — «Канец нямецкаму зверу», «Апошняя карова», «Злавілі зьяку».

Станоўчы водгук атрымалі пісанія пером, акварэлю і вугалем эцюды і пейзажы Аксамітава (г. Гомель), аўтапартрэтэ і нацюрморты Старажкіна (г. Рэчыца), пейзажы і карціны Палавова, Жогаля і Ішчанкі (г. Гомель).

Ад Віцебскай абласці прадэстаўлены карціны «Акружылі», «Касавіц» і напісанне маслам палатно «Аблава на рынку».

Васкэвая настаўніца Гацчарова паказвае дыяна і ўзоры вышыўкі.

Майстры керамікі Клопаў і Пашчускі (г. Барасаў) выканалі рад работ, удражняючых беларускім народным арнамантам.

Прагледжаныя шматлікія работы жывапісу, графікі і скульптуры сведчаць аб плённай працы мастакоў-самавучак.

Выстаўка ў Віцебску

У Віцебскім ДOME партыйнай асветы адкрыта выстаўка мастакоў-самавучак. Тут выстаўлены работы хатняй гаспадыні Філіпавай, пенсіонера Даліскага, работніка музея Губарова і другіх. Увагу наведвальнікаў выстаўкі баруць скульптуры, выкананыя работніцай Лучынай «Перамога», «Арлеан» і «Мы адпомсцілі за дыяб, маці».

Лепшыя работы мастакоў-самавучак будуць накіраваны на рэспубліканскую выстаўку выяўленчага мастацтва.

ПЯСТОЎСКІ.

ПОМНІК ГЕРОЯМ

У Ветрыне (Полцаккая абласць) пабудаваны помнік воінам Чырвонай Арміі, якія загінулі ў баях за вызваленне раёна.



Алякс Гарун

ён захапіўся і з гэтага часу пачаў пісаць сам вершы на беларускай мове і распаўсюджваць іх у рускіх сярэд рабочых Мінска і вучнёўскай моладзі.

У 1907 годзе царская паліцыя разбурила мінскую падпольную друкарню, у якой працаваў і Аляксандр Прушынскі. У ліку другіх працаўнікоў быў ён прыштваным і больш года сядзеў у астрогах Мінска і Вілені. Царская ўлада судзіла Прушынскага і выслала на катаргу. Потым катарга была заменена яму сылкай.

З 1908 года і да рэвалюцыі 1917 года Прушынскі адбываў палітычную сылку. Увесь гэты час ён знаходзіўся ў Кераскім п'езе Іркуцкай губерні. Там паэт і ўзяў сабе літаратурны псеўданім Алякс Гарун.

Знаходзячыся ў сылцы, Алякс Гарун пісаў і пасылаў свае вершы і апавяданні ў «Нашу Ніву», а таксама друкаваў іх і ў другіх часопісах пад псеўданімамі Сальвэс, Алякс Сумна, а з прозай, іншы раз выступаў ён пад прозвішчам І. Жыніца. Пад гэтым псеўданімам амеціаны былі ў друку яго творы «Маладое», «Пан Шабуравіч», «П'еро і Камбіна» і іншыя.

Вершы Алякс Гаруна рознастайныя па сваёму зместу. Паэт сумна сьпявае аб роднай старонкі Беларусі, асабліва адчуваецца гэта ў тых вершах, якія паэт пісаў, будучы ў сылцы. Да іх адносіцца «Мая Беларусь». Гэты верш глыбока прасякнут шчырым замілаваннем паэта да сваёй радзімы, надзеяй на святае будучае Беларусі. Гора яе пройдзе, як праходзіць цёмныя хмары бо ўжо «бліжэй, як паэт кажа,— сонейка яснае». Гарун марыць аб родным краі і ў бясоннях ночы, бо родны край адзіна можа даць яму спакой і шчасце, калі паэт вернецца з ныволі.

Тэма радзімы, тэм замілавання паэта да роднага краю знайшла вельмі шырокае адлюстраванне ў творах Гаруна. З гэтай глыбокай тэмай звязана ў паэце і любоў яго да нашай роднай беларускай мовы. Ен гэтую думку аб

„ШУРПАТАСЦІ НА МАСТАЦКІМ ЦЕЛЕ“

І да вайны некаторыя нашы крытыкі грашлівы залішні абстрактнасцю і легкаважасцю сваіх палажэнняў і вывадаў. Многія іх артыкулы былі напісаны стылістычна неахайна, а часамі і непрыемна.

Думалася, што час будзе для гэтых крытыкаў добрым лекарам.

Аднак, артыкулы, якія нам даваліся прычэпачы зусім наўдана, пераконваюць у тым, што асобныя крытыкі жыць больш у адасотанілі сваё майстэрства галасіць глупства ў такіх стылістычных формах, якія з'яўляюцца непераломнымі.

У нумары 2 часопіса «Беларусь» надрукаваны артыкул Міхася Чабора «Пятрусь Броўка». У гэтым артыкуле, што ні сказ, дык «спер», у першым абзацы сказана, што Броўка «вылучаецца сярод другіх нашых паэтаў савецкай эпохі сваёй пафаснай сляй, эмацыянальнай узяццю і паказе жыццёвай праўды». Ен—паэт грамадзянскага пафасу, грамадзянскай патрыятычнай мужнасці.

Разбярэмся, што тут хацелі сказаць крытыкі. Па-першае, яго азначэнне, калі-б яго было літаратурна пісьменна сфармулявана, магло быць дапасана да кожнага савецкага паэта. Адметныя якасці паэзіі Броўкі тут не названы.

Пг-другое, што азначае: «вылучаецца сваёй пафаснай сляй», ды яшчэ «сваёй»? Калі Чабор хацелі сказаць, што ў Броўкі больш пафаса, чым у другіх паэтаў, дык так і трэба гаварыць, а не туманіць чытачу галаву «пафаснай сляй». А што азначае: «эмацыянальна ўзняццю і паказе жыццёвай праўды»? Адкуль узяты гэты дзіўны сказ! Хіба ёсьць яшчэ «паказ жыццёвай праўды»?

Але гэта ўсё яшчэ кветкі, ягадкі — наперад.

Чабор піша, што Маякоўскі вучыў «наша паэта сьмелым і мужным рытмічным ходам у вершаванай інтанацыі».

Можна яшчэ зразумець выраз «сьмелы рытмічны ход» у сэнсе «снова», «вечака», але што азначае «мужны рытмічны

ход», ды яшчэ «у вершаванай інтанацыі». Няхай толькі ўдумаецца чытач, што тут нагарадзіў крытык. Па-першае, такога літаратурнага тэрміну «вершаваная інтанацыя» ніколі не існавала і існаваць не можа, існуе інтанацыйны верш, інтанацый ў вершы.

Па-другое, калі такі тэрмін дапусціць, дык трэба дапусціць і другое, што хтосьці піша і прэзэнтаваў інтанацыйны Тымчасам вядома, што пішуць не інтанацыямі, а вершам, або прозай.

Палёт фантазіі крытыка незвычайны. Ен, напрыклад, піша, што Броўка «спараўдны паэт, паэт з гучным залушчым голасам». А ў другім месцы, што Броўка «вышаў на прастору прастору савецкай літаратуры і ішоў упэўнена сваёй размашчастай цвёрдай паходкай самабытнымі шляхамі беларускай паэзіі».

Безліч супярэчнасцей у адным сказе. Калі паэт ішоў «сваёй упэўненай і цвёрдай паходкай», дык ужо ніяк не «размашчастай», і г. д.

Але галоўнае тут не ў супярэчнасціх, а ў тым, выключным памеруў пустаслоўі, калі без ліку паўтарэння выразаў «вышаў на прастору», «высё шляхамі», «янаказвае мастацка» і «высёка і мастацка» і нічога канкрэтнага пра пісьменніка не гаворыцца.

Гэтая прыхільнасць да пустаслоўчых часамі дае такіх кур'ёзных выразаў ў артыкулах Чабора, які напрыклад, наступны: «Вось той круг тэм і матываў, што складалоць сабой асноўны змест творчасці Броўкі перыяда Айчынай вайны з'яўляецца яе ідэіным лейт-матывам».

Здорава! Матывы з'яўляюцца лейт-матывам. Масла маслянае! Да таго-ж, тут выключна «пісьменнае» дапасаванне. Выходзіць, што круг тэм з'яўляецца лейтматывам не творчасці Броўкі, а Айчынай вайны.

У артыкуле «Партызанская лірыка» (№ 3 часопіса «Беларусь») знаходзім такую непісьменную фразу: «Характэрнай

партычнай рысай... вершы Астрэйкі... з'яўляецца іх бітавы каларыт народных мейсцяў». Чый-ж бітавы каларыт — вершы іх народных мейсцяў?

Часамі Чабора ахоплівае жаданне са-мому загаварыць мойя паэзіі, воль та-му яго ратуець хто як можа! Анатола Астрэйку, напрыклад, Чабор маюлае ледзьве не грудным дзіўкам, якое нічо-га ў жыцці больш не ўжывала, апроча мацярнскага малюка. Воль што піша Чабор: «А. Астрэйка прышоў у літарату-ру яшчэ да Айчынай вайны. Таму ў паэзіі ён быў ліччэ найўмны, як дзяцін-ства, але шчырым паэтам — хлалчуком...»

Гэтае-ж імкненне да паэтычных узлёту канчаткова загубіла Чабора ў «карніце», дзе ён паравольвае паэзію Броўкі з цэлам. Крытык піша: «На мастацкім целе паэзіі Петрусь Броўкі 30-х гадоў прыкметна пачынае знікаць шурпатасць, рамантычная адлегласць і рытарычнасць, а іх месца (на целе) Іг. В.) займаюць рэалістычная канкрэт-насць, песенная фальклорная прастата, дасканаласць вершаванай тэхнікі».

Сапраўды, лепш не напішаць!

Калі дадаць да гэтага, што ў сваім артыкуле Чабор ужывае разоў трыццаць «мастак», «паэтычна» і робіць адкрыццё, што Броўка ў сваёй паэзіі паказвае «жывога», а не мёртвага чала-века, дык воль і ўсё азначна, якую дае крытык творчасці паэта.

Такім чынам, у артыкуле Чабора мы маем пунты набор слоў, сэнс якіх, як відаць, незразумелы і самому аўтару.

Тое, што можна было-б дараваць Чабору, відаць, малодцу, пачынаючаму крытыку, нельга дараваць больш ста-лым крытыкам, якія пішуць ужо шмат гадоў. Мы тут маем на ўвазе артыкул Міхася Ларчанкі «Першы вялікі нацыяна-льны паэт» (часопіс «Беларусь» № 1). Тым больш, што стылістычна неахай-насць у гэтым артыкуле спалучаецца з палітычна накіраванымі вывадамі.

Справа ў тым, што Міхась Ларчанка дапускае грубую памылку, блытаючы патрыятызм з нацыяналізмам. Ларчанка піша: «Пры чым, патрыятызм Багушэвіч быў гуманістычным, чалавечым па-трыятызмам, які не меў нават адценняў

нацыяналізма, уласцівага імперыялістам».

Сэнс гэтай блытанай фармулёўкі можна зразумець так, што апроча гуманістычнага бывае яшчэ патрыятызм імперыялістычна. А гэта ўжо выразае шкоднае спярэджанне. Па-другое, пры чым тут гэта слова «нават»? Адкуль аўтар узяў, што патрыятызм Багушэвіча павінны былі быць уласцівы адценні нацыяналізма? Калі-ж ён гэта-ка не хацелі сказаць, дык нашто здыў-ляцца што Багушэвіч больш патрыяты-чна «нават» за імперыяліста? Як можа паэ-раўноўваць пісьменніка-рэвалюцыя-нера з імперыялістам?

Ларчанка блытае паняцце патрыятызм з нацыяналізмам, які сапраўды бывае бесчалавечым, зварымым.

Такія азначэнні трэба рабіць прадумана і дакладна.

Але, раз зблытаўшы патрыятызм з нацыяналізмам, аўтар ідзе далей і піша: «Багушэвічэўскаму патрыятызму не ўлас-цівы нацыяналізм, бо ён (хто ён — на-цыяналізм)? Іг. В.) грунтуюцца на дэ-макратычным прыпыцце: чужога не хачу і свайго не аддам нікому ні за што».

Патрыятызм ёсьць лепшае ўзвышанае пачуццё чалавека ў любові да свае радзімы і яму не можа быць уласцівы нацыяналізм.

Што-ж да стылістычных выкрутасаў, дык Ларчанка пакідае далёка за сабой самога Чабора. Ларчанка піша, што «гумар і сатыра... афарбоўваюць сабой у густы эмацыянальны колер народнага жыцця ўсё яго творчасць».

«Густы эмацыянальны колер народна-га жыцця» — так не выдумае і Чабор.

Аўтар артыкула аб Багушэвічу далей піша: «На шырокай аснове агульнага выказвае свой гараці патрыятызм».

Якімі шэблоннымі кантэкстамі апэ-рыруюць нашы крытыкі Іх трэба было-б прымусяць расшыфраваць «выбрэза», якія яны ствараюць. У гэтым выпадку воль што вышла-б. Спачатку хтосьці заткаў шырокую (заўважыце Іг. В.) аснову агульнага (не прыватнага. Іг. В.) дэ-макратызма, уплёл некалькі нітак гума-



Макет дэкарацыі да спектакля «Дама-невідзімка» работы заслужанага дзеяча мастацтва А. Марыкса.

Фота Ул. Кітаса.

НАШЫ ДЗЕЦІ

(Рэспубліканскі агляд мастацкай самадзейнасці дзіцячых дамоў Наркамсветы БССР)

Гуляюць дзеці, і ў гэтай гульні, як сонца ў кроплі вады, адлюстроўваецца рэчаіснасць. Самая сапраўдная рэчаіснасць нашых дзён, хоць з налетам фантастычнага, казачнага, так уласцівага маленству наогул.

Гулялі дзеці нават у цяжкія дні, калі нам не да гэтага было, калі ў суровых тварах старэйшых не маглі нашым дзеці знайсці ніякага выраза спачуванню ці заікаўленасці іх гульнямі. Тады дзіцячaya самадзейнасць таксама была выражэннем таго, чым жылі і дыхалі нашыя людзі.

Са снізны тэатра імені Янкі Купалы мы чуюм апавяданні 7-гадовага дзіцяці аб тым, што пад час іх гульні нішто не згадзіўся быць... Гітлерам.

Не хацелі гэтага кот, не хацелі са-бака, нават агароднае страшыла—і тое «пакрываўлілася» за такую ролю.

Перад нашымі вачыма гэта апавяданне ўстае ў сваім «фальклорным» выглядзе, без літаратурнай апрацоўкі: «...мы звахалі ў вёску, якая лічылася ступроцанай нашай, партызанскай. Хоць недалёка адтуль быў вяржы гарнізон, мы адчувалі сябе тут быццам дома. Называліся ўстрыжоўку на стрэшніцы, шматгалосы ламант з ускарніны вёскі. Да нас дайшлі толькі паасобныя скамы, словы пра смерць, пра шчыбеніцкі...»

Калі ў поўнай баявой гаўтануці мы радзішлі да месца падзей, дык заўважлі дзвэйч, якія цягнулі заплака-ната, зашчытаннага хлалчука.

— У чым справа, жэўжыкі!

— Гуляем... у партызанскі і палі-цай... ён не хоча быць цюцькам...

На снізны тэатра імені Янкі Купалы група дзіцячых прадэстаўляе ўсе роды нашых воіск. Тут лётнік і танкіст, пехані-нец і кавалерыст! У кожнага з іх сім-валізельная, па-майстэрску зробленая зброя. Дзе-ж мы гэта ўжо бачалі?..

...Роўная, снегам пакрытая полянка, абведзеная навакол лесам. Калісь тут была вёска Антаніева—у Мірскім раёне. Немцы не дацэнту знішчылі. У за-млянках жылі партызанскі семі.

З аюла ў глыбо